

Slachtoffer-daderbemiddeling: waarom?

MEVROUW A, SLACHTOFFER VAN EEN GEWELDDADIGE POGING TOT DIEFSTAL MET BLIJVENDE LETSELS TOT GEVOLG, PUBLICEEERDE IN JONCTIONS⁽¹⁾ ONDERSTAANDE OPEN BRIEF.

RUIM EEN JAAR LATER ZAT HAAR DADER, MIJNHEER B, IN DE GEVANGENIS EN NAM HIJ CONTACT OP MET DE BEMIDDELINGSDIENST. TIJDENS HET BEMIDDELINGSPROCES SCHREEF HIJ HAAR ALS REACTIE EVENEENS EEN BRIEF.

**Alice Delvigne en
Hilde Vanlommel**

slachtoffer-daderbemiddelaars bij vzw Suggnomè

Brief van mevrouw a

Hij is 24 jaar. Wie is hij? Vier maanden geleden heeft hij mij aangevallen. Ik voel nog steeds de vuistslagen die hij mij heeft gegeven. Dit vergt enorm veel energie.

Is het mogelijk dat mijn hoofd nog fysiek en mentaal zal functioneren zoals vroeger? Zal ik op een dag kunnen omgaan met de angst die in mij is gekomen? Ik weet het niet. Niet weten versterkt de angst. 77 jaar zijn lost de zaken niet op.

Aids, drugs... zoals iedereen wist ik dat zo iets bestaat. Mijn belager was gedrogeerd. Hij heeft me meegesleurd in een wereld die ik niet kende.

Wie is hij? Wat maakt dat een jongere zich laat verleiden door drugs? Zoals niet weinig zaken, komt dit in de beste families voor. Hoe hem aan het verstand brengen dat hij zichzelf vernietigt, dat hij zich in de marge van de samenleving plaatst?

De samenleving? Wat heeft de samenleving te schaften met gedrogeerde jongeren? Wat hebben gedrogeerde jongeren te schaften met de samenleving?

Na de moord op zijn vrouw schreef Julos Beaucarme: 'Het is de samenleving die ziek is.'

En nochtans moeten we ermee leven. We moeten leven in de samenleving.

De oplossing voor dit geweld: deze lui 'in de schaduw zetten'. In de schaduw, dat wil zeggen: zonder zon, zonder licht.

Hij is veroordeeld tot 3 jaar gevangenisstraf en is financieel onvermogen. Rondom mij heb ik reacties gehoord: dat men hem afmaakt, de guillotine zou opnieuw moeten worden ingevoerd. Ik zou er anders over willen nadenken, en ik heb gehoord: 'Waarom interesseert u zich voor iemand die u zo in elkaar heeft geslagen? Hij heeft wat hij verdient. U bent te vriendelijk, zet die gast uit uw gedachten.'

Ik zou anders willen denken. Ik vraag me af, wat doen ze in hun cel? Kan men hen niet laten werken en de opbrengst hiervan gebruiken om het kwaad dat ze hebben aangericht te herstellen? Zodat ze weten dat ze iets moeten doen om te herstellen. (...)

Wat doet hij de hele dag op zijn cel? Met wie trekt hij op? Gaan ze elkaar nieuwe dingen leren voor als ze de gevangenis hebben verlaten?

Is er dan geen enkele mogelijkheid om die jongeren onder handen te nemen, om hen een beroepsopleiding te geven en een minimum (of maximum) algemene cultuur, zodat

ze, als ze buiten komen, hun leven in eigen handen kunnen nemen en verantwoordelijke volwassenen worden?

Wat is er in zijn leven gebeurd dat het zover is kunnen komen?

Wat gaat er in zijn hoofd om, en in zijn hart?

Wie zijn z'n ouders? Is er iemand die zich voor hem interesseert?

Heeft hij echte vrienden die hem accepteren zoals hij is, en die al het mogelijke zullen doen om hem te helpen terug op het rechte pad te geraken? Om diep in hem het beste uit zichzelf te voorschijn te halen dat hem zal toelaten hiervoor de nodige inspanningen te leveren?

Is dit hard? Ja, dit is zelfs héél hard. We hebben allemaal harde momenten in het leven. Maar er zijn altijd opklaringen.

Een leven in de schaduw blijft niet duren. Het mooie weer komt altijd terug. Maar dat hij weet dat de bejaarden en gehandicapten die hij heeft gemolesteerd ook hun zware dagen hebben, en het recht op een rustig leven. Dat ze buiten kunnen komen zonder voortdurend achterom te kijken om te zien of er niet iemand hen volgt om hen aan te vallen. Ze hebben recht op een leven zonder angst en zonder schrik.

Wat ik hier schrijf is erg dubbel: zo is het nu eenmaal met mij. De pijn die ik heb, en mijn vragen over zijn toekomst.

Brief van mijnheer b

Aan mevrouw a,

Mijn naam is b en ik ben nu 25 jaar. Ik ben naar school geweest tot mijn 15 jaar. Ik speel en zie graag voetbal. Mijn favoriete films op tv zijn komedies en sciencefiction.

Mijn ouders zijn gescheiden en mijn moeder is ondertussen al overleden.

Ik heb 2 zussen en 4 halfbroers.

Ik ben op mijn 15 jaar drugs beginnen gebruiken. Al mijn vrienden gebruikten en ik wou dat ook eens proberen. Ik wist wel dat ik daarmee mijzelf aan het vernietigen was, maar op dat moment was het heel moeilijk om nee te zeggen.

Nadat mijn ouders gescheiden waren, heb ik nog één jaar met mijn twee zussen bij mijn vader gewoond. Na dat jaar mocht ik maandelijks mijn moeder gaan bezoeken. Mijn moeder had op dat moment een depressie. Zij had de scheiding nog niet verwerkt. Zij was haar man kwijt plus haar 3 kinderen. Iedere maand als ik bij haar kwam, was het alsof het de laatste keer ging zijn dat ik haar ging zien. Ze weende altijd en sprak over zelfmoord. Op een dag kon ik dit niet meer verdragen en ben ik weggelopen naar mijn moeder toe. Ik was toen 13 à 14 jaar. Mijn vader heeft toen tegen mij gezegd dat ik zijn zoon niet meer was en dat heeft mij op dat moment veel pijn gedaan.

Van toen af is mijn moeder beginnen te veranderen. Ze was blij dat ze toch één van haar kinderen terug had en begon terug zin te krijgen in het leven. Wat ik niet over mijn moeder wist, was dat zij veel medicatie nam, en ze eigenlijk niet voor zichzelf kon zorgen, laat staan voor mij. Bij mijn vader kon ik niet meer terecht. Dus moest ik mijn plan maar trekken. Maar ik was zelf nog maar een kind en wist niet

hoe het allemaal verder moest.

Toen leerde ik een paar vrienden kennen en die leerden mij dan de drugs kennen. Zij waren voor mij lange tijd het belangrijkste in mijn leven. Want aan mijn moeder had ik niet veel meer.

En zo bleef ik maar drugs gebruiken en later kwam daar ook nog alcohol bij. Toen liet ik al mijn frustratie en agressie de vrije loop. Ik was boos op mijn ouders en op de maatschappij. Ik voelde mij door hen in de steek gelaten. En als ik dan zonder geld kwam te zitten, schaamde ik er mij niet voor om het te stelen van iemand anders. Ik gaf iedereen de schuld van mijn verleden. En zolang niemand mij stopte, bleef ik maar doorgaan. En het werd altijd maar erger en erger. Tot op het moment dat ik u ben tegengekomen.

Nadat ik een maand of 4 in de gevangenis zat, ben ik begonnen met mijn verleden boven te halen. Ik had nog nooit echt stil gestaan bij wat er allemaal is gebeurd. Dat waren voor mij moeilijke dagen, omdat ik besepte wat ik allemaal had gedaan. Ik begon te begrijpen dat ik anders moest gaan leven, en dat ik aan mijn toekomst moest gaan werken. Dit was voor mij allemaal nieuw. Want als je al je hele leven aan de drugs hangt, leef je van dag tot dag. Ik hoorde in de gevangenis van X dat je in de gevangenis van Y een attest voor metselaar kon behalen. En ik dacht als ik dat kan behalen, ben ik toch al op de goede weg. Zo ben ik hier in Y beland, en ik heb ondertussen mijn attest behaald.

Ik praat hier ook veel met mensen van buiten de gevangenis. Die komen naar hier, omdat zij willen weten wie we zijn. Ik vertel hen dan wie ik ben en hoe het allemaal zo ver is kunnen komen. Het is heel moeilijk voor mij om telkens mijn verhaal te vertellen. Want geloof mij, ik schaam mij hier echt voor. Maar door het aan hen te vertellen, leer ik er ook mee om te gaan en begrijp ik ook beter wat ik heb misdaan.

Ik kan u nog vertellen dat ik hier in de gevangenis overdag gewoon ga werken. En 's avonds probeer ik zoveel mogelijk cursussen te volgen. Ik hou mij ook nog bezig met een toneelstuk en speel ook nog voetbal. Als ik met mijn medege-deteneerden optrek, is het om een spelletje kaart te spelen. Voor de rest probeer ik zoveel mogelijk alleen te zijn en na te denken over mijn verleden en toekomst.

Ik hoop dat u kunt vergeten wat er gebeurd is en dat u terug normaal kunt leven. Ik beloof u dat ik geen drugs meer zal nemen en dat ik van nu af aan mensen zal gaan helpen in plaats van pijn te doen.

Ik wil u nog bedanken omdat u naar mij wil luisteren na alles wat er gebeurd is.

Dit geeft mij nog een extra duwtje in de goede richting.

Bovenstaande briefwisseling geeft een mooie illustratie van wat er in een slachtoffer-daderbemiddeling allemaal aan bod kan komen: vragen waar mensen mee worstelen, boodschappen die ze elkaar willen geven.

Maar wat is bemiddeling nu eigenlijk?

Slachtoffer-daderbemiddeling wil zeggen dat een slachtoffer en een dader met de hulp van een neutrale persoon een gesprek aangaan over de feiten, de achtergronden, de betekenis en de gevolgen van een misdrijf. Zo kunnen ze zelf zoeken naar hoe ze omgaan met de feiten en de gevolgen ervan.

Het principe van bemiddeling is zo oud als de straat, bemiddeling is van alle tijden en komt in vrijwel alle samenlevingsvormen voor.

In België bestaan er verschillende vormen van slachtoffer-daderbemiddeling. Wij hebben het in dit artikel over slachtoffer-daderbemiddeling in dossiers die sowieso nog voor de rechtbank verschijnen, ongeacht het resultaat van de bemiddeling, óf in zaken die reeds voor de rechtbank zijn verschenen.⁽²⁾ Deze vorm van bemiddeling wordt soms ook 'herstelbemiddeling' genoemd. Echter, deze term leidt regelmatig tot de misvatting dat slachtoffer-daderbemiddeling bedoeld is om alle leed te 'herstellen', of met andere woorden om de feiten terug goed te maken of te repareren. Alsof het gedane terug ongedaan gemaakt kan worden. Elk slachtoffer en elke dader ervaren dat dit helaas onmogelijk is. Om misinterpretaties te vermijden kiezen we daarom voor de minder beladen term 'slachtoffer-daderbemiddeling'.

Slachtoffer-daderbemiddeling situeert zich binnen het **herstelrecht**. Deze stroming binnen de criminologie leeft al een hele poos. Ongenoegens over justitie en over hoe gedetineerden behandeld werden, de Witte Marsen en de slachtofferbeweging die opkwam in de jaren tachtig en negentig... Het waren allemaal tekenen van een stroming die pleit voor een andere justitie. Anders dan het klassieke strafrecht waarin daders gestraft worden zonder meer.

In de literatuur dook de term '*restorative justice*' op, in het Nederlands vertaald als herstelrecht. Twee klassiekers hebben een belangrijke rol gespeeld in de ontwikkeling van het herstelrechtelijke gedachtegoed. In het boek *Changing Lenses*⁽³⁾ stelt Howard Zehr dat we een andere bril moeten opzetten om naar criminaliteit en conflicten te kijken. We moeten een misdrijf plaatsen binnen de concrete leefwereld van slachtoffers en daders. Een misdrijf veroorzaakt een inbreuk op menselijke relaties. Justitie moet een context bieden waarin herstel van de geleden schade mogelijk wordt. In het artikel 'Conflicts as property'⁽⁴⁾ uit Nils Christie kritiek op het klassieke strafrecht dat volgens hem niets anders doet dat het conflict van de mensen afnemen. Hij pleit ervoor dat de staat het conflict moet teruggeven aan de werkelijke eigenaars ervan, met andere woorden aan daders en slachtoffers. Mensen zijn best in staat om zelf na te denken hoe ze met een conflict willen en kunnen omgaan.

Slachtoffer-daderbemiddeling is een herstelrechtelijke methodiek die geregeld is in de wet van 22 juni 2005.⁽⁵⁾ Zoals eerder vermeld, geeft ze mensen de mogelijkheid om te zoeken naar hoe ze kunnen omgaan met wat er gebeurd is en met de gevolgen ervan. Dit past binnen een justitie die

niet alles boven hun hoofd regelt, maar waarbij ze zelf inspraak hebben en kunnen participeren aan het hele gebeuren. Enerzijds hebben partijen inspraak in de bemiddeling zelf: zij bepalen de inhoud, het tempo, de duur en de vorm van hun bemiddeling. Anderzijds kunnen de partijen de inhoud van de bemiddeling zelf communiceren naar de rechtbank toe en op die manier een stem krijgen in het hele juridische gebeuren.

Concreet werkt een bemiddeling als volgt. Een aanvraag komt toe op de bemiddelingsdienst. Dat kan op vraag van een dader of slachtoffer zijn, van een hulpverlener, advocaat... of van een magistraat die bemiddeling in een bepaald gerechtelijk dossier opportuun acht.

Alle partijen in het dossier krijgen informatie over bemiddeling. Wanneer dader én slachtoffer interesse tonen, kan de bemiddeling opgestart worden. Eerst zien we slachtoffer en dader apart en peilen we naar hun verwachtingen. We luisteren naar hun verhaal over wat er gebeurd is, wat de gevolgen van de feiten zijn en hoe ze er nu tegenover staan. We polsen naar hun vragen, hun gevoelens, hun motivatie voor bemiddeling en hun weerstand. Zodra de partijen beslist hebben om in een bemiddeling te stappen, kunnen vragen en boodschappen overgebracht worden. Dit kan onrechtstreeks, via de bemiddelaar, maar ook, als de partijen dat wensen, rechtstreeks in een 'face-to-face'-contact. Tijdens zo een gezamenlijk gesprek gaan slachtoffer en dader met elkaar in dialoog, altijd in het bijzijn van minstens één bemiddelaar. Uiteraard wordt deze ontmoeting goed voorbereid, we zetten partijen nooit zonder meer samen. Gedurende de hele bemiddeling hanteert de bemiddelaar de principes van vertrouwelijkheid, vrijwilligheid, meerzijdige partijdigheid en transparantie. Deze principes zijn fundamenteel en een noodzakelijke voorwaarde voor het slagen van een bemiddeling. Op het einde van de bemiddeling wordt besproken of de mensen zelf iets willen terugkoppelen naar de rechtbank. Dat kan via een schriftelijke overeenkomst, waarin afspraken opgenomen kunnen worden, maar waarin ook uitgebreid aandacht kan gaan naar het morele en emotionele aspect. De rechter beslist autonoom hoe hij zich verhoudt tegenover de overeenkomst. Hij moet ze, in navolging van de wet, in ieder

geval vermelden in het vonnis, maar kiest zelf of hij er rekening mee houdt en in welke mate hij dat doet.

Bemiddeling kan zowel vóór vonnis, dat wil zeggen in zaken die nog voor de rechtbank verschijnen; als na vonnis, dat wil zeggen in de fase van de strafuitvoering. In principe kan in elk soort dossier het aanbod gedaan worden, gaande van winkeldiefstal en inbraak tot verkrachting en moord. Onze praktijk leert dat de zwaarte van de feiten geen afbreuk doet aan het slagen van de bemiddeling. Integendeel, vaak zijn de zwaardere feiten juist die dossiers waar mensen met heel wat vragen en boodschappen zitten. Het slachtoffer kan zich afvragen: 'Waarom pleegde hij de feiten? Waarom bij mij? Hoe kijkt hij naar de feiten? Wat voor iemand is hij?' De dader kan zich afvragen: 'Hoe kan ik mijn spijt uiten zonder ongehoorbaar te zijn? Hoe kan ik iets 'goedmaken'? Hoe kan ik tonen dat ik méér ben dan dader alleen? Hoe leeft het slachtoffer verder met wat ik hem/haar heb aangedaan?'

Kortom, er zijn zoveel bemiddelingen mogelijk als er daders en slachtoffers zijn. Geen enkele bemiddeling is dezelfde. Elke partij legt immers zijn accent in de bemiddeling. Het doel van slachtoffer-daderbemiddeling is niet: alle conflicten uit de wereld helpen. Wij betrachten wel om slachtoffers en daders de kans te geven om via communicatie hun verhaal te doen, aan elkaar en aan justitie. Vandaar ons besluit met het volgende citaat:

"Natuurlijk zullen er altijd conflicten en verschillen zijn, maar we moeten deze verschillen op een positieve manier aanwenden en energie putten uit verschillende gezichtspunten. Probeer het geweld te verminderen, niet via dwang, maar door bewustwording en wederzijds respect. De dialoog, waarbij belangen van beide partijen tegen elkaar worden afgewogen is de manier om problemen op te lossen." Dalai Lama, Nobelprijs voor de Vrede, 1989.

Slachtoffer-daderbemiddeling in een notendop:

WAT? Een neutrale persoon probeert de communicatie tussen het slachtoffer en de dader van een ernstig misdrijf op te starten of te stimuleren.

DOEL? Slachtoffer en dader actief laten deelnemen aan de zoektocht naar een gepaste oplossing.

VOOR WIE? Iedereen die direct of indirect bij een strafrechtelijk dossier is betrokken.

OP VRAAG VAN WIE? Zowel slachtoffer als dader kunnen een aanvraag tot bemiddeling indienen. Beide partijen mogen weigeren en kunnen de bemiddeling op elk moment stopzetten.

HOE? De bemiddelaar praat zowel met slachtoffer als dader en, als de partijen dat wensen, met hen samen.

RESULTAAT? Emotioneel: kan zowel slachtoffer als dader helpen bij de verwerking van het misdrijf.

Praktisch: na de bemiddeling kan er een schriftelijke overeenkomst worden opgemaakt, bijvoorbeeld over het herstel van de schade, maar evengoed over de emotionele betekenis van de feiten of over afspraken naar de toekomst toe. Deze overeenkomst kan aan de rechtbank worden bezorgd.

Voetnoten

- 1) *Jonctions* is het driemaandelijks tijdschrift van Justitieel Welzijnswerk en Slachtofferhulp Brussel en de gevangenis van Vorst.
- 2) Deze vorm van slachtoffer-daderbemiddeling met meerderjarige daders wordt uitgevoerd door de vzw Suggnomè, gesubsidieerd door de FOD Justitie en de Vlaamse Gemeenschap.
- 3) Zie bronnen.
- 4) Zie bronnen.
- 5) Wet van 22 juni 2005 tot invoering van bepalingen inzake de bemiddeling in de *Voorafgaande Titel van het Wetboek van Strafvordering* en in het *Wetboek van Strafvordering*. BS 27 juli 2005.

Bronnen

- AERTSEN, I., Slachtoffer-dader bemiddeling - *Een onderzoek naar de ontwikkeling van een herstelgerichte strafrechtsbedeling*, Leuven, Universitaire Pers, 2004, p. 417.
- AERTSEN, I., MACKAY, R., PELIKAN C, WILLEMSSENS, J., WRIGHT, M., *Rebuilding community connections - mediation and restorative justice in Europe - Reeks: Responses to violence in everyday life in a democratic society*, Straatsburg, Council of Europe Publishing, p. 123.
- CHRISTIE, N., "Conflicts as property", *The British Journal of Criminology*, vol. 17 nr. 1, januari 1977, 1-15.
- DUPONT, L en HUTSEBAUT, F. (EDS.), *Herstelrecht tussen toekomst en verleden - Liber amicorum - Tony Peters*, Leuven, Universitaire Pers, 2001, p. 606.
- HERMAN, J., Trauma en herstel : de gevolgen van geweld: van mishandeling thuis tot politiek geweld, Amsterdam, Wereldbibliotheek, 1996, p. 342.
- JOHNSTONE, G., *A Restorative Justice Reader - Texts, sources, context*, Portland, Willan Publishing, 2003, p. 510.
- MIERS, D. en WILLEMSSENS J. (EDS.), *Mapping Restorative Justice: Developments in 25 European Countries*, Leuven, European Forum for Victim-Offender Mediation and Restorative Justice, 2004, p. 195.
- SUGGNOMÈ VZW, *Waarom? Slachtoffer-daderbemiddeling in Vlaanderen*, Antwerpen - Appeldoorn, Garant, 2005, p. 269.
- UMBREIT, M., *The Handbook of Victim Offender Mediation an essential guide to practice and research*, San Francisco, Jossey- Bass, p.425.
- VAN GARSSE, L., "Op zoek naar herstelrecht. Overwegingen na jaren bemiddelingswerk", *Panopticon*, 2001 nr. 5, 423-446.
- ZEHR, H., *Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice*, Scottsdale, Herald Press, 1990, p. 271.

Meer info over slachtoffer-daderbemiddeling?

Voor al je vragen en voor de adressen van de lokale bemiddelingsdiensten kan je terecht bij

vzw Suggnomè

Maria Theresiastraat 114

3000 Leuven

tel: 016/22 63 88

website: www.suggnome.be

Een aanrader is het boek over bemiddeling: SUGGNOMÈ VZW, *Waarom? Slachtoffer-daderbemiddeling in Vlaanderen*, Antwerpen - Appeldoorn, Garant, 2005, p. 269.

Je kan dit boek bestellen bij vzw Suggnomè: telefonisch of via hun website.